

Сергей Герджиков

ФИЛОСОФИЯ

УЧЕБНИК

8.
клас

ЕКСТРЕМ
СОФИЯ, 2017

ПЪТУВАНЕ ВЪВ ФИЛОСОФИЯТА

Скъпи ученици,

Това е пътеводител, който ще ви въведе в света на философията и ще ви покаже избрани места от психологията – личността, нейното развитие и проблемите на общуването. Заедно ще изминем четири етапа:

- ▶ Що е философия
- ▶ Личност и самопознание
- ▶ Междуличностни отношения
- ▶ Личност и социална среда

Пътуването започва с ориентация във въпросите: кои сме, откъде идваме и накъде отиваме.

Как *философията* изследва света? Как *психологията* изследва човека? Кой съм аз и какъв съм? Как да намеря път към другите? Какво е да си свободен от зависимости? Серия уроци водят към *отговори* на тези въпроси.

Какво е важно да знаем за света и човека, за себе си и за другите? В учебника и учебната тетрадка ще намерите всичко необходимо за вашето пътуване: ориентация за мястото, знания по темата, понятия и автори, задачи, тестове и упражнения.

Широко е полето на *уменията*, които ще развивате. Как се дискутира по зададени теми? Как се чете и разбира философски и психологически текст? Как се създава собствено съчинение? Как се защитават и критикуват позиции и тези? Как се решават казуси? Как се прави публично представяне и проект?

Пътеводителят върви с дневник. Учебникът върви с учебна тетрадка. Там ще намерите място за упражнения и ще *запишете* вашите собствени *отговори* и *решения*. В учебната тетрадка ще се учите да правите важни и интересни неща: *дебат, анализ на текст, експеримент, казус, представяне* на текст и *презентация* по психология. Серия от *тестове* ще скицират вашия *портрет*: аз за себе си и за другите, моят стил на *учене*, моето *общуване*, *мястото* ми сред другите, моите *зависимости* и ментално *здраве*. Допълнителни и надграждащи творчески активности ще намерите в специалното *Помагало за личностно развитие*.

Не тръгвайте на път без пътеводител и дневник! Разчитайте на вашия водач – Учителя!

А сега, приятно пътуване!

Авторът

ОРИЕНТАЦИЯ В УЧЕБНИКА

УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ

В уроците за нови знания се развиват знания и разбиране по основните теми в програмата.

УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ 3

НАЧАЛА НА ФИЛОСОФСВАНЕТО

1. Мит
2. Начо и възникване на гръцката философия
3. Жителски (ежедневни) начала на философията

Въвеждане

Къде сме?
В първия голям урок навлезоме във Философията: любов към мъдростта и търсене на истината за света. Философията няма опитната база на науката, но е въоръжена с *критичното мислене* – аргументирането на всяко твърдение и отхвърлянето на заблудите с критика.

Въпроси
Но защо изобщо има философия?
Как хората са стигнали до това занимание?
Кога човек започва да философства?

1. Мит
В древните култури хората създават много митове – разкази за *герои и боговине*, за *възникването на света и на човека*. Митовете се разнасят отначало устно, като *предания* от поколение до поколение. С възникването на писмеността митовете се записвали като *епоси*. Наред с митовете се развивали *гимни* за света, *псалми от поети*. Жреците от Месопотамия наблюдавали звездите, в Египет била създаден първият точен годишен календар. Преди повече от 4 хилядолетия били записани и *разказите за създаването на света от боговине* като Мардук в Месопотамия и Птах в Египет. В египетски мит Птах създава *света от думи*, произнасяйки имената на нещата.

Мит
Мит (гр. „разказ“, „предание“), легенда. Разказ за реални или фиктивни, свързани с епоси. Легенда за деяния на герои и боговине. История, разказана от неопределено време, за създаването на света, човека, цивилизацията. Някои митове се включват в свещените книги на религии.

Митове има и днес – те обясняват онова, което не е достъпно за обикновения или просто е неизвестно за мнозинството. Много хора вярват в „свещеността“ на митовете.

- Въвеждане**
- Къде сме?
- Въпроси и отговори
- 1. 2. 3. 4....:**
- части от съдържанието на урока**
- Понятия
- Портрети
- Истории
- Илюстрации
- Фрагменти от текстове
- Равносметка**
- Докъде стигнахме?
- Въпроси и задачи
- Какво вече зная?

УРОК ЗА ДЕЙНОСТИ

В уроците за дейности се развиват умения по областите на компетентност в програмата.

УРОК ЗА ДЕЙНОСТИ 4

ФИЛОСОФСКИ И ДРУГИ ТЕКСТОВЕ

Анализ на философски, научни и художествени текстове

1. Какво се прави с текстовете?
2. Как се работи с философски текст?

Въвеждане

Уменията при работа с текст се развиват още от началното училище, главно по литература. В живота се налага постоянно да четем и да обработваме текстове от най-различен вид. Най-често четем информативни текстове, с каквито е пълен интернет. Но най-важни са текстовете, от които учим с които ще работим.

Работата с текст с ключова в изучаването с философия.

1. КАКВО СЕ ПРАВИ С ТЕКТОВЕТЕ?

- 1 Внимателно четене с *анализиране*.
- 2 Разпознаване на *типа текст*: информативни (като текстовете от Уикипедия), философски, психологически, хуманитарни, научен, популярен, художествен, икономически, правен, службен (документ, разпоредба, указание, проект), и още много други.
- 3 Водене на *бележки*, ако е нужно.
- 4 Отваряне на основната *теза* или *смысл* в текста.
- 5 Разделяне на текста на *смысловни части*, доколкото има такива.
- 6 Възпроизвеждане на текста с кратки изречения (*резюме*).
- 7 *Комментар* на текста: устен или писмен израз на мнение.
- 8 *Дискусия* върху текста.
- 9 *Собствени* аналитични *тексти* по повод на текста.

2. КАК СЕ РАБОТИ С ФИЛОСОФСКИ ТЕКСТ?

Уменията, които развиваме в работата с текст са изключително важни в нашето интелектуално и културно развитие. Ние се подготвяме да четем, да разпознаваме типа текст, да виждаме структурата му, да извличаме основните тези и аргументите им, да разграничаваме факти от хипотези, спекулации и фикции.

- Въвеждане**
- 1. 2. 3. 4....: описания на дейности**
- Дейности:**
- Организиране на дискусия
- Анализ на текст
- Създаване на текст
- Решаване на казус
- Публично представяне, презентация
- Разработване на проект
- Въпросници и тестове
- Ролеви игри
- Равносметка**
- Задачи и въпроси
- В учебната тетрадка

В учебника се навлиза в новите дейности, а в учебната тетрадка те се осъществяват.

ОБОБЩЕНИЕ И ПРОВЕРКА

Обобщителен тест за проверка на знания и умения
В учебната тетрадка – подробен тест с различни типове въпроси

СЪДЪРЖАНИЕ

Част първа. ЩО Е ФИЛОСОФИЯ?

1. Знание и мъдрост	11
2. Какво е това – философията?	18
<i>Философска дискусия</i>	
3. Начала на философстването	21
4. Философски и други текстове	27
<i>Анализ на философски, научен и художествен текст</i>	

Част втора. ЛИЧНОСТ И СЕБЕПОЗНАНИЕ

5. Човешка идентичност. Душа и тяло	32
6. Аз и мозък	38
<i>Казус. Съдържа ли мозъкът личността?</i>	
7. Подходи за изследване на човека	41
8. Живот и човек	47
<i>Текстове и казуси за живота и човека</i>	
9. Човек, живо същество, машина	51
10. Може ли машината да мисли?	56
<i>Казус за изкуствения интелект</i>	
11. Психологически школи	59
12. Психологически теории	65
<i>Анализ на психологически текстове</i>	
13. Аз-образ, нагласи и потребности	67
14. Кой съм аз за себе си и за другите?	73
<i>Тестове и въпросници за Аз-образа</i>	
15. Самооценка и мотивация	76
16. Какъв съм и какво мога?	82
<i>Въпросник за самооценка и мотивация</i>	
17. Теории за личностното развитие	84

18. Как учим	91
<i>Въпросник и публично представяне (презентация)</i>	
19. Когнитивни процеси	94
20. Видове интелигентност и умствено развитие	100
<i>Създаване на собствен аналитичен текст</i>	
21. Философия, личност и себепознание	105
<i>Обобщение и проверка</i>	

Част трета. МЕЖДУЛИЧНОСТНИ ОТНОШЕНИЯ

22. Общуване	110
23. Общуването в интернет	115
<i>Текстове и дискусии за рисковете във виртуалното общуване</i>	
24. Емпатия и асертивност	118
25. Общуване, емпатия и симпатии	124
<i>Упражнения, игра и тестове за общуване</i>	
26. Социални групи и роли	126
27. Различните в групата	132
<i>Анализ на текст и казус</i>	

Част четвърта. ЛИЧНОСТ И СОЦИАЛНА СРЕДА

28. Конфликти	136
29. Конфликти и разрешаване	142
<i>Експеримент и казус: Как децата научават агресията</i>	
30. Психично здраве и зависимости	145
31. Зависимости	151
<i>Учебен проект: Зависимости и освобождаване. Тест</i>	
32. Общуване и социална среда	155
<i>Обобщение и проверка</i>	

ЧАСТ ПЪРВА

ЩО Е ФИЛОСОФИЯ?

ЗНАНИЕ И МЪДРОСТ

1. Всекидневни и философски въпроси
2. Философията и мъдростта
3. Философия и наука
4. Философските понятия, дисциплини и методи
5. Знание, вяра, светоглед

ВЪВЕЖДАНЕ

Къде сме?

Ние сме в началото на едно голямо пътуване. Философите търсят мъдрост, философията е път към мъдростта. Какво е мъдрост? Това не са знанията и уменията по физика и математика, нито онези по литература и история. Хората, които са наречени мъдrecи, знаят *какво е да си човешко съществуване в този свят и как да живееш*.

Няма рецепта за мъдрост и съвършенство. Всеки човек търси своя път. Философията е занимание, което открива пътища. Тя търси *истината за реалността и живота* в този свят. Тя върви заедно с другите форми на култура. Свързана е със *знанието в науките и с ценностите в изкуствата*.

Въпроси и отговори

Какво мога да знам?

Какво съм длъжен да правя?

На какво мога да се надявам?

Какво е човекът?

На първия въпрос отговаря метафизиката, на втория – моралът, на третия – религията и на четвъртия – антропологията.

Имануел Кант. *Логика. (Лекции), 1775–1800*

Това, което изобщо може да се каже, може да се каже ясно; а за това, за което не може да се говори, трябва да се мълчи.

Лудвиг Витгенщайн. *Логико-философски трактат, 1918*

1. Всекидневни и философски въпроси

Всеки ден си задаваме въпроси: Какво имам да правя днес? Какви са задачите ми за училище? С кого искам да се видя? Как да се сбliжа с хората, които харесвам?

КАКВО Е ТОВА – ФИЛОСОФИЯТА?

Философска дискусия

1. Философски дебат
2. Сократически диалог

ВЪВЕЖДАНЕ

В часовете по история и цивилизации, по български език и литература, по география и икономика, по биология и здравно образование сте изказвали своите мнения по най-различни въпроси. Днес постоянно се дебатира и е добре човек да може да спори. Но дискусията не е безредно надговаряне. Тя е сложно умение, изискващо подготовка и правила. В дебатите хората развиват своите мнения до зрели *позиции*.

Днес ще навлезем в изкуството на дискусията (дебата) чрез широката тема за философията. В началото са *свободните разговори*. В тях се движим по линията на репликите и се отклоняваме, но, общо взето, се придържаме в темата.

1. ФИЛОСОФСКИ ДЕБАТ

Как хората философстват? Философстването протича като *рационален разговор* и дебат между специалисти или любители. Диалогът е форма на философстване още от самото начало на философията.

Сократ е бил майстор във философския *диалог*. *Софистите* са преподавали известните тогава знания и умели да аргументират и опровергават и без оглед на истината. Сократ изхождал от незнание и задавал въпроси с привидно лесни отговори. Насочвал разговора чрез привидно ясни дефиниции, с които събеседникът се съгласявал. След това разкривал противоречията, които следвали. Довеждал опонентите си до отчаяние и те се предавали, съгласявайки се с доводите на Сократ. Това негово изкуство, наречено „майевтика“ (акушерство), създадо зрялата философия в антична Гърция. То е предадено в блестящите диалози, написани от Платон. Философите след това често се връщат към примера на Сократ и Платон и пишат диалози.

Така или иначе любителите на философията винаги са склонни да дебатират. Това занимание е развито и в съвременната философия. Авторите на философски статии и книги се съотнасят с други статии и книги по дадени проблеми и влизат в диалог и дебат. Те *разкриват скрити предпоставки* и

проверяват заключения. Философите развиват аргументи и създават понятия.

Дискусиите и дебатите са традиционни форми на общуване в нашата култура. Философията живее чрез дискусии. Философите правят мисловни експерименти, следват позиции, аргументират тези и критикуват тезите на опонентите.

Това рационално поведение и философстване в дискусии е наречено още „критическо мислене“.

2. СОКРАТИЧЕСКИ ДИАЛОГ

Критическото мислене е разработено от *Леонард Нелсън* като метод на „сократическия диалог“. Професионално го намираме в съвременните философски списания. Философските позиции се изразяват в *твърдения* (възгледи, схващания, теории). Те се *обосновават* чрез аргументи. Съответно, противните възгледи и теории се *критикуват* чрез аргументи.

Леонард Нелсън (1882–1927) е немски математик и философ, неокантианец. Завършил докторантура в Гьотингенския университет. Автор на *Система на етиката* и на изследване за критическото мислене – *Сократическият метод* (1922 г.).

Нелсън определя „сократическия диалог“ като изкуство на усвояване на *философстването*. Философстването е разговор-дискусия, в който се поставя въпрос и се търси отговор, без да се позоваваме на специализирани знания и авторитети. Методът се развива от Леонард Нелсън в двайсетте години и от Густав Хекман в средата на ХХ в. Първообраз на този философски диалог в група са Платоновите диалози.

Сократ е първият, който, воден от доверието в силата на човешкия дух да познава философската истина, свързва с това доверие убеждението, че не хрумвания или повърхностно учение ще ни разкрият тази истина, а само планомерното, непрестанно размишление по нейната посока ще ни изведе от тъмата до нейната светлина. В това се състои неговото философско величие. Педагогическото му величие е в това, че той – отново първи – насочва учениците по този път на самостоятел-

2. ТЕСТ

Тестът обобщава и проверява знания и умения върху първите две теми от програмата. Тестът се решава в учебната тетрадка или на разпечатани бланки.

1. Какво зная?

Тук ще отговорим на 10 въпроса за разпознаване. Означете с кръгче правилния отговор в учебната тетрадка или на отделен лист.

1. Какво е философията в най-силна степен?

- А) първа наука
- Б) създаване и анализ на понятия и дебати върху тях
- В) наръчник за мъдрости
- Г) история на най-странни идеи

2. Кое от посочените е начало на философстването?

- А) знанието
- Б) незнанието
- В) удивлението
- Г) мъдростта

3. Психиката се определя като:

- А) житейски опит
- Б) мозък с неговите структури
- В) съзнание и несъзнавано
- Г) човешко състояние

4. Психологията е наука за:

- А) човешкия организъм
- Б) езиковите форми
- В) изкуствения интелект
- Г) личността и поведението

5. Кой тест решава дали машината може да мисли?

- А) тестът на Тюринг
- Б) тестът за интелигентност IQ
- В) тестът за телепортацията
- Г) тестът на Айзенк за личността